

RÖGTÖNZÉSEK, ALKALMAK, EMLÉKEK

Alkalmi vers, rögtönzés – ezek a fogalmak fel-felbukkannak a Kovács András Ferenc-költészet leírásaiban. Utóbbi több KAF-verscímben is jelen van, a számos ajánlott vers a KAF-kötetekben bizonyos értelemben ugyancsak rögtönzés. Legtermékenyebb időszakában – és az 1990-es évek vége, 2000-esek eleje kétségtelenül ilyen volt – a rögtönzés bizonyára a költészet terén belüli létezés természetességét és szükségszerűségét is jelezte a szerző számára. Néhány ilyen szöveg létrejöttének szemtanújaként, olykor címzettjeként azon töprengök, hozzátesznek-e valamit ezek a gyakran nem is a nyilvánosságnak szánt verses önértelmezések a verseknek a jelentéséhez. Meggyőződésem, hogy mivel az alkalmiság felvállalt jellegzetessége volt a Kovács András Ferenc-költészetnek, a verses kísérőszövegek valamelyest maguk is a költői életmű részei. Weöres Sándor, az egyik legfontosabb KAF-előd ugyancsak nagy kedvvel rögtönzött verseket – mindezek valamelyest azt is demonstrálják, hogy e vérbeli költők számára a vers a hétköznapiok része is, olyan játék, amely bármely pillanatban megvillanhat egy-egy szó-játék, kreatív sziporka, váratlan rím és ritmus formájában. Ez egyben azt is jelenti, hogy ezek a szövegek nem a remekmű státusát célozzák mindenáron – ugyanakkor a formai precizitás rendre jelen van bennük. KAF *Időmadár-könyv* című haikukötetének példányában, amelyet őrzök, ennek a precizitásnak a reflektált minimálváltozata, hogy a dedikáció maga is 5–7–5-ös szótagszámban születik meg: „Nagy szeretettel / Julinak és Imrének / így, haikuban!” (Marosvásárhely, 2007. november 10.) Az a néhány további rögtönzés persze, amelyekről az alábbiakban szó lesz, komplexebb formát ölt.

*

A kétezres évek elején, a *Korunk* szerkesztőjeként több Kovács András Ferenc-vers „megrendelője” voltam. A tematikus szerkesztés mindannyiszor azt implikálta, hogy a szerzőket egy-egy témával kapcsolatos vers vagy egyéb műfajú írás megírására kértem, kértük fel. A *Korunk* 2000/2-es, *Arany* – *Óarany* című számába KAF két verset is küldött (*Aranyos vitézi*

órák, *Óarany óda*), ezek egyike (*Aranyos vitézi órák*) 2002-ben kötetcímadó is lett. Mindkét vers az értékekről, illetve az infláció, elértéktelenedés lehetőségeiről is szólt. Ezek közé tipikus öniróniával a saját versek sorozatát is beiktatta:

Nem élhetek facérul, / Ne hagyjatok faképnél, / Kötöm magam különben, / Ha futja még a cérnám, / Feslett költelmi madzag / Helyett szultáni kegyből / Kapott aranyzsinórra –.

Ugyanebben az évben *Populáris kultúra – kávéházak* címmel szerkesztettem egy másik lapszámot. Ebbe *Restaur'* címmel érkezett KAF-vers, ez is helyet kapott utóbb az *Aranyos vitézi órák* című kötetben. A jelentésekkel való játék erre a versre is jellemző – a séfvalamiképp a hatalom képviselőjévé válik, és remek szójátékokra is lehetőség nyílik az éttermi környezetben: „Nem én ettem magam – / Engem a menüett.” Ami viszont kiegészítheti még a vers értelmi hálóját, az egy cetlin érkezett a szerkesztőhöz, a vers kíséretében, és a következőképpen hangzik:

Kedves Imre!

*Itt a vers, kissé depis
„sanzon”... Jó lesz, hogyha
megfelel, – ha nem, lepis-
santom. Ahogy szaporod' a
mész, úgy apad a sanszom,
s meghülyülök lassacskán,
de maradok... En somme:*

Kovács András Ferenc,
Mvhely, 2000. márc. 23-án.

A retorika önlefozozó, a vers megszületésének hangulatára világít rá valamelyest (ami magának a *Restaur'* című versnek a műfajjelölő alcímében – *Hasadt sanzon haladóknak* – is megjelenik), ugyanakkor ritmikailag-rímelésileg bravúros, mint még annyiszor. A versek megszületésének némileg varázstalanított, az alkalmiságra ismét reflektáló változatát láthatjuk ebben.

2002 januárjában újabb KAF-verset közöl a *Korunk*, ennek ugyan személyesen Kántor Lajos a címzettje, de a háttértörténet felidézésében ugyancsak illetékes vagyok. A *Korunk* 75 éves évfordulója alkalmával ugyanis egy körkérdést találtunk ki: a terv szerint száz költőt, irodalomtörténészt, kriti-

kust kérdeztünk arról, hogy szerintük melyik a huszadik század tíz legszebb magyar verse. A körkérdésre adott válaszokat sorozatként közölte a *Korunk*, 2002-ben pedig *A teremtmények arca* című kötet összegezte a beérkezett 104 választ. Kovács András Ferenc nem hazudtolta meg magát, és két különböző nap tízes listáját küldte el számunkra, a választás nehézségét kódolva ebbe a gesztusba, és természetesen magába a listát körülvevő-magyarázó versszövegbe is. A *Top 10 Kántor Lajosnak* című vers végül a 2003-as *Fattyúdalok* című kötetben is megjelent, és a szerző előszeretettel olvasta fel szerzői esteken, mindannyiszor derűtséget keltve. És bár számos összetevőjében ars poetica-szerű mondatokat tartalmaz („De nem szabad most (úgy, ahogy szeretném) / Az összeset, *mindent* választanom, / Amint azt régen, ifjan megfogadtam”), egyben az alkalmiság jellegzetességeit is megőrzi, nem titkolja a vers:

„Kedves Lajos! Tophatnékom vagyok. / Lenyűgözött kitartó, hős türelmed, / Míg nyagगतál több hónapon keresztül, / Lelkemre kötve vajmi 10-szer azt, / Hogy küldenék 10 verscímet Neked, / Azaz, vagyis, tehát, sőt: nemkülönben / A toplistákat áhító *Korunk*knak...”

A nyagगतás eredményeként létrejött két lista egyikén az a vers is szerepelt, amely a *Korunk* anketja szerint a huszadik század legszebb magyar verse lett: Kosztolányi Dezső *Hajnali részegsége*. Bár KAF jól érzékeltően a mámor, a részegség verseit sorolta, opciói történetesen egybevágtak azzal, ami a szavazás végeredménye lett. Szép egybeesés.

*

A *Látó* 2003/1-es számában jelent meg *A pók poétikája* című KAF-vers, később a *Fattyúdalok* című kötetben a *Top 10 Kántor Lajosnak* szomszéd-ságában volt olvasható. Ajánlása a következő: „Az én poézisom természete, Balázs Imre Józsefnek”. Egyfajta ars poetica tehát ez is. A kritika utóbb épp az alkalmi költészet apológiáját olvasta ki e két sorból: „bizony, van arra száz ok, / Ha néha csak lazázok”. Az a remény is felbukkan ugyanakkor a versben, hogy nem a célként kitűzött „nagy” dolgok eredményezik feltétlenül azt, hogy a vers autentikus legyen, és a világ fontos dolgairól szóljon: „A semmit szöve folyton, / A mindent rímbe fojtom” – mondja a szöveg. Miközben a költő nagyon is figyelhet arra, hogy formailag rendben legyen az, amit kiad kezéből, az alkalmi költészet elve arról is szól, hogy a vers, elszakadva megszületése esetlegességétől, valami lényegit ragad meg mégis.

Akár (olykor, de nem szükségszerűen) épp a mulandóság természetéről, ha másról nem.

*

A 2010-es évekkel kezdődően ritkult a megjelent Kovács András Ferenc-kötetek száma, és a folyóiratközléseké is, noha időnként újabb és újabb felkéréseket küldtem továbbra is számára *Korunk*-szerkesztőként, mint bizonyára mások is. Nagyon bíztam benne például, hogy a 2016/3-as, *Társ szerzők, négykezesek* című lapszám számára előkerül még valami a spájzból, a Tompa Gáborral alkotott négykezesek közül vagy azok mintájára. De csak ez a válasz érkezett: „Egy fecni sincs, mással sem. Magányos négykezesek vége...”

Amikor 2022 júliusában a *Macskák az irodalomban és filmekben* című összeállítást készítettem elő, arra gondoltam, hogy a 2015-ös *Egerek könyve* utóhangjaként talán lesz olyan játékos ötlete, amit szívesen megírna az összeállításba, hiszen magában az *Egerek könyvében* jól érzékelhető T. S. Eliot macskás könyvének inspirációja. Erre a felkérésre sem érkezett végül versküldemény. Vagy mégis? Verses válaszában ugyanis KAF azt írta meg számomra 2022. április 24-én, hogy miért nem fog verset küldeni a lapszámba:

Kedves Imre!

Igyekszem én szöveggel.

Elég jó téma volna:

Egér mit ér, ha macska?

Bár szorongatnak szavak is, de bénán,

Már banán sem nő nekem itt – banális

Macska surran csak, s egerek vicognak,

Versék apadnak.

A második négy sor természetesen tökéletes szapphói strófa volt. Hezitáltam is egy ideig, hogy nem kellene-e ezt a négy sort versként betennem a *Korunk*ba. Végül inkább afféle játékkal-provokációval próbálkoztam, hátha további sorok érkeznek tőle – én magam is szapphói strófában válaszoltam (nem ez volt az első ilyen, verses levélváltásunk): „Árapályban jár, egerész a macska, / Fogni gyors cint bent, node néha kint is, / Karma lesben vár, zene hangja hozzá / Visszaszaladgál”, továbbiak iránti remények megfogal-

mazásával. És bár érkezett erre is reakció („Drága Imre! Szívből köszönöm szépen a bizodalmat! Földobódtam, mint egy kő! Mi a kő, hát tyúkanyó-e Kend?”), újabb, macskás vers végül nem született.

*

Hasonló, tétova játék volt az is, amikor 2010-ben *A pókfonál poétikája* címmel küldtem, Kovács András Ferencnek ajánlott verset, a *Tiszatáj* számára: „A pók a fonálnak fájt, / s a pókfonál a póknak. / Mint rím a versszövetben, / úgy összeszálazódtak. // Nincs másik nélkül egyik, / bohóc, ha nincs kalapja, / nincs maszk, ha nincs az arcon, / lányában él az apja. // A fonál mindent átszó, / a fonál vár, mert ráér. / A fonál diszpozíció, / rezzelés, céltalan cél.” Nem tudom, mennyiben egészítheti ki a pókfonál felől nézett pók a pók felől nézett pókfonalat, de talán ez a vers is épp arról próbált szólni, hogy nem mindig a célzatosság számít, néha a dolgok megtörténésében kell megpróbálnunk örömmünket lelteni.

2005 januárjában Bedecs László a következőket írta a *Jelenkorban a Fattyúadalok* alkalmi verseiről gondolkodva: „nem mindig az elsöre jelentősnek gondolt szövegek lesznek évek múltán is jelentősek, és még inkább fordítva: az alkalminak szánt versekről kiderülhet, hogy értékesek, az életmű szintjén is meghatározók”. Néha el kell engednünk az irányítás vágyát, néha velünk történnek meg a dolgok.